

BİLİM ALANLARINDA TERİMLERİN ÖNEMİ VE “KÜÇÜREK ÖYKÜ” TERİMİ

Ahmet BURAN*

ÖZET

Bir bilim alanından söz edebilmek için gerekli olan en temel unsurlardan biri terimlerdir. Terimler; bilimin bildirişim aracı, özel göstergeleridir. Her ne kadar yöntemleri ve malzemesi bakımından evrensel olsa da, bilim, dili ve terimleri yönünden ulusal olmalıdır. Çünkü insanlar varlığı, dünyayı, eşyayı ve olayları en iyi kendi ana dillerinin sistemi içinde kavrayabilir, anlamlandırabilir ve anlatabilirler. Varlıkların zihnimizdeki tasavvuru olan kavramların, bir zihinden diğer bir zihne ya da bir merkezden diğer bir merkeze iletilebilmesi, üzerinde uzlaşılacak göstergelerle sağlanır. Bilim alanlarının bildirişim aracı olan özel göstergeleri, terimlerdir. Dil olmadan nasıl ki düşüncenin iletilebilmesi ve bildirişimin sağlanması mümkün değilse, terimler olmadan da bilim, sanat ve meslek alanı mensuplarının düşüncelerini iletmesi, anlatması ve anlaşılması mümkün değildir. Edebiyat da bir bilim ve sanat dalıdır. Hem bilim dalı olarak hem de sanat dalı olarak edebiyatın kendine özgü terimlerinin olması kaçınılmazdır.

Bu yazıda, dünya edebiyatında 20. yüzyılın son çeyreğinde öne çıkmaya başlayan ve “short short story, flash-fiction story, sudden fiction, quick fiction, fast fiction” vs. gibi terimlerle karşılaşan, edebiyatımızda da yeni yeni benimsenip yaygınlaşmaya başlayan “çok kısa öykü, minimal öykü, öykücük, minicik öykü, hızlı kurgu, mini kurgu, kıpkısa öykü, kısa kısa öykü, küçük öykü, mesel” gibi terimlerle adlandırılan bir anlatı türü için önerdiğimiz “Küçürek Öykü” teriminin yapısı ve uygunluğu üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Terim, küçürek öykü, short short story, küçürek öykü terimi.

THE IMPORTANCE OF TERMS IN SCIENCE AND THE TERM ‘KÜÇÜREK ÖYKÜ’

ABSTRACT

Terms, as one of the most basic components, have an extraordinary role in scientific communication. Terms are special signs for a branch of science. Even though science is universal with its materials, methods and results, it must be national in terms of language and terminology. Because objects, events, in broad terms the world around us can best be understood and described in native language. The transmission of concepts, as a vision of beings in our

* Prof. Dr., Fırat Ü. İnsani ve Sosyal Bil. Fak., Türk Dili ve Ed. Böl., El-mek: aburan@firat.edu.tr.

mind, is provided by the agreed signs. The special signs of scientific communication are terms. Without language, it is impossible to arrange a communication and it is just like for the members of sciences, arts and same profession area, without terms communication is not feasible. Literature is also a branch of science and arts. Therefore, it is inevitable for literature to have peculiar terms.

In this study, we talked about *short short story* (*flash-fiction story, sudden fiction, quick fiction, fast fiction/çok kısa öykü, minimal öykü, öykücük, minicik öykü, hızlı kurgu, mini kurgu, kıpkısa öykü, kısa kısa öykü, küçük öykü, mesel as called in Turkish literature*) which came into prominence by the late 20th. century, and discussed its correspondents in Turkish. And we suggested the term *küçürek öykü* as a correspondent for the term *short short story*.

Key Words: Term, short short story, the term “küçürek öykü”.

1. Bilim ve Terim

1.1. Bilim

Bilim; 1.“Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemlerden ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi”. 2. “Genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi”. 3. “Belli bir konuyu bilme isteğinden yola çıkan belli bir amaca yönelen bir bilgi edinme ve yöntemli araştırma süreci” (Türkçe Sözlük 2005: 269) şeklinde tanımlanmaktadır.

Bir bilim alanından söz edebilmek için üç temel unsur gereklidir. Bunlar; “yöntem, terim ve malzeme”dir. Bilim, bir yöntemli araştırma sürecidir. Bu sürecin bir malzeme ürerinde gerçekleştirilmesi gerekir. Belirli bir yöntemle ele alınan malzemenin, alana ve yöneme uygun göstergelerle işaretlenmesi, temsil ettirilmesi zorunludur. Dildeki her gösterge, göstereni ile birlikte mevcuttur. Varlıkların zihnimizdeki tasavvuru olan kavramların, bir zihinden diğer bir zihne ya da bir merkezden diğer bir merkeze iletilebilmesi için, üzerinde uzlaşılan göstergelere ihtiyaç vardır. Bilim alanlarının bildirişim aracı olan özel göstergeleri, terimlerdir. Dil olmadan nasıl ki düşüncenin işletilmesi ve bildirişimin sağlanması mümkün değilse, terimler olmadan da bilim, sanat ve meslek alanı mensuplarının düşüncelerini işletmesi, anlatması ve anlaşması mümkün değildir.

1.2. Terim

Terimler, “Bilim, teknik, sanat, spor, zanaat gibi çeşitli uzmanlık alanlarının kavramlarına verilen sınırlı ve özel anlamdaki adlardır”. (Korkmaz 2003: 213). Terimler, bir bilim, sanat, meslek alanının özel dilini oluştururlar. Bu özel dil, genel dilin ortak söz varlığından ve kurallarından yararlanılarak oluşturulur. Ancak, sözcüklerin tek anlamlı oluşları ve özel kullanılışları bu özel dili genel dilden ayırır. Bilim, sanat ve meslek alanlarının mensupları, “bu özel” dil ile anlaşılır. Bu özel dil konusunda, aralarında “referan birliği” olmayan kişilerin, düşüncelerini doğru anlatabilmeleri ve sağlıklı bir bildirişim kurabilmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla, her bilim dalının mutlaka kendine özgü terimlerinin bulunması gerekir.

Edebiyat bir bilim ve sanat dalıdır. Hem bilim dalı olarak hem de sanat dalı olarak edebiyatın kendine özgü terimlerinin olması kaçınılmazdır. Bilim, yöntemleri ve malzemesi bakımından evrensel olsa da, dili, terimleri yönünden ulusal olmak zorundadır. Çünkü insanlar varlığı, dünyayı, eşyayı ve olayları, en iyi kendi ana dillerinin sistemi içinde kavrayabilir, anlamlandırabilir ve anlatabilirler.

Turkish Studies

2. Küçürek Öykü

Küçürek öykü, dünya edebiyatında 20. yüzyılın son çeyreğinde öne çıkmaya başlayan bir anlatı türüdür. Bu anlatı türü için dünya edebiyatında, “*short short story, flash-fiction, sudden fiction, quick fiction, fast fiction*” ve benzeri terimler kullanılmaktadır. Türkçede ise “*küçürek öykü*” terimi dışında, çeşitli yayınlarda “*çok kısa öykü, minimal öykü, öykücük, minicik öykü, hızlı kurgu, mini kurgu, kıpkısa öykü, kısa kısa öykü, küçük öykü, mesel*” gibi terimlerin kullanıldığı görülmektedir. (Korkmaz, Deveci 2011: 11-12).

Küçürek öykü türünün en başta gelen özelliği, kısa ve mensur oluşudur. Kısalık, küçürek öykünün en belirleyici yanıdır. Nitekim küçürek öykünün bir edebî metin olmasını sağlayan diğer özellikler, genellikle başka edebî metinlerde de vardır. Örneğin az sözle çok şey anlatmak, sözcüklerin duygu ve çağrışım değerlerinden yararlanmak ve alışılmamış bağdaştırmalar kullanmak şiirde de görülen özelliklerdir.

Araştırmacılar, küçürek öykünün uzunluğunun, genellikle 250 ila 1500 sözcük arasında olması gerektiğini söylerler. Ancak bu konunun, Türkiye’deki en yetkin isimlerinden biri olan Prof. Dr. Ramazan Korkmaz, bir küçürek öyküdeki sözcük sayısının 100’ü geçmemesi gerektiğini belirtmektedir. (Korkmaz, Deveci 2011: 14).

3. “Küçük” Sözcüğünün Kökeni ve “Küçürek Öykü” Teriminin Yapısı

3.1. “Küçük” Sözcüğünün Kökeni

Türkçede büyük kavramının zıddı olan küçük kavramını anlatan çeşitli sözcükler vardır. *Kiçig, küçük, kiçi, keçi¹, küçüçük, ufak, güdüük, gücük, uşak, sagir, yavru, cüce* gibi sözcükler bunlardan bazılarıdır. Küçük sözcüğünün Türkçedeki varlığı, eş adlıları ve kökenleri konusunda şunları söyleyebiliriz:

1. Türkçenin en eski yazılı metinlerinde “*büyük*” (<bedük) kavramının zıddı olan “*küçük*” kavramı, “*kiçig*” sözcüğüyle karşılanmıştır. Bu sözcüğün en eski şekli Yenisey yazıtlarında “*ulugumka kiçigimke bökmédim²*” (büyüğüme küçüğüme doymadım) biçiminde geçmektedir. Daha sonra, Uygur, Karahanlı, Harezmi Türkçelerinde *kiçig*, Çağatay Türkçesinde *kiçik*, Kıpçak Türkçesinde *kiçig* ve *kiçi*, Anadolu Türkçesinde *kiçi/keçi* şeklinde (Uluborlu-Keçiborlu, Keçiören, Kızılkapı) kullanıldığı görülmektedir. (Sertkaya 2011: 713, 409-416).

2. Tarama Sözlüğü’nde, “*küçük yaz*” (Pastırma yazı, yalancı yaz), “*küçük tevbe*” (Şaban ayı) gibi örneklerde, büyüğün zıddı olarak tespit edilen bir “*küçük*” sözcüğü daha vardır. İ. Z. Eyuboğlu (1998: 260) ve Osman Fikri Sertkaya (2011: 409-416), Tarama Sözlüğü’nde tespit edilen ve daha sonra Türkçede büyüğün zıddı olarak kullanılan bu “*küçük*” sözcüğünün Farsça *kûçek* sözcüğünden geldiği kanısındadırlar. Bu görüşe göre, Farsçada *kûçek* biçiminde olan sözcüğün ikinci hecesindeki *düz- geniş e* ünlüsü, “*büyük*” sözcüğünün etkisiyle yuvarlaklaşmış ve Türkçede *küçük* biçimine girmiştir.

Yukarıda verilen bilgilere karşın, Şemseddin Sâmî; “*Asıl Türkçesi küçük ve kiçi olup Farside müstamel ise de Türkçeden mehuz olması muhtemeldir.*” diyerek küçük sözcüğünün Türkçeden Farsçaya geçmiş olabileceği ihtimali üzerinde durur (Sami: 1192). Türk Dil Kurumunun güncel *Türkçe Sözlüğü*nde, T. Gülensoy’un *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Kökenli Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü* (2007: 586-588) ile S. Nişanyan’ın *Sözlerin Soyağacı* (2002: 260) adlı sözlüğünde, *küçük* sözcüğü Türkçe kökenli olarak gösterilmiştir. Nişanyan, ilgili maddede küçük

¹ *Kiçig*>*keçi* şekline gelişen ve büyüğün zıddı anlamında kullanılan bu sözcüğün bir de *eçkü*>*keçi* biçiminde gelişen ve “küçük baş hayvan olan keçi” anlamında kullanılan bir eş adlısı vardır. Ancak bu iki sözcüğün kökenleri de anlamları da farklıdır.

² 96 numaralı Yenisey yazıtı (Hemçik Bom-Tuva)

sözcüğün kökenini açıkça belirtmemektedir. Ancak, *köçek* sözcüğü hakkında bilgi verirken: “*Türkçe küçük sözcüğünün Farsça telaffuza uydurulmuş biçimi iken özel anlam kazanmıştır.*” (www.nisanyansozluk.com) diyerek, küçük sözcüğünün Türkçe kökenli olduğunu ifade etmektedir. Günay Karaağaç ise, *Türkçe Verintiler Sözlüğü* (2008: 557) adlı eserinde, *küçük* sözcüğünün sadece Farsçaya değil, “*Farsçaya, Urduçaya, Arapçaya, Macarcaya, Romenceye, Bulgarçaya, Sırpçaya, Arnavutçaya, Yunancaya*” çeşitli değişikliklere uğrayarak geçtiğini belirtmektedir.

Küçük kavramı, insanın ve dilin dünyasında önemli ve temel bir kavramdır. Bu kavramın zıddı *büyük* (<bedük) sözcüğü ile karşılanmakta ve dilimizde işlek bir biçimde kullanılmaktadır. Küçük kavramı için de Eski Türkçede *kiçig* sözcüğü vardı. Temel kavramların karşılıkları olan adlar, diller arasında en az ödünçlenen unsurlardır. Dolayısıyla, bu kavramın yaygın olarak kullanılan Türkçe *kiçig/kiçik/kiçi* sözcüğünden gelen *küçük* sözcüğü ile karşılanması gerekir.

Küçük sözcüğünün kökeni bilimsel anlamda tartışılabilir. Ancak, Şemseddin Sami'nin belirttiği gibi, büyük ihtimalle söz konusu sözcük Türkçe kökenlidir ve Türkçeden Farsçaya geçmiştir. Türkçeden Farsçaya geçen bu sözcük, Farsçada *kûçek* biçimini aldıktan sonra Türkçeye bu haliyle geri dönmüş ve *büyük* sözcüğünün etkisiyle yuvarlaklaşıp *küçük* biçimine girmiştir.

Farsçada *kûçek* sözcüğü boyut itibarıyla küçüklükten çok, nitelik olarak küçük olmayı karşılamada kullanılır. Ayrıca, Farsçada *kûçek* sözcüğünden başka, *küçük* anlamında kullanılan *kih*, *xört* gibi sözcükler de vardır.

Günümüz Türkiye Türkçesinde, *küçük* sözcüğü; “*1. Boyutları benzerlerinininkinden daha ufak olan; 2. Eni, boyu az; 3. Daha az yaşlı; 4. Niceliği az olan; 5. Niteliği aşağı olan (Gülensoy, 2007: 586-588)*” gibi anlamlarda kullanılmaktadır.

3. Göktürk, Uygur ve Karahanlı dönemi metinlerinde bulunmayan ancak Ebu Hayyan'ın *Kitabü'l-İdrak li-Lisani'l-Etrak* adlı eserinde görülen (XIII yy.) diğer bir eş adlı sözcük ise, köpek yavrusu anlamına gelen “*küçük*”tür (Caferoğlu 1931: 79). Bu kelime Türkiye Türkçesinde, *küçük küçük küçük; küçü küçü küçü* ya da *kuçu kuçu kuçu* şeklinde köpek çağırırken kullanılmaktadır. Tarama Sözlüğü'nde küçük kelimesinin bu anlamdaki kullanılışı tespit edilmemiştir. Dolayısıyla Anadolu Türkçesinin 13 ila 17. yüzyıllar arasındaki yazılı metinlerinde bu kelimenin yer almadığını söyleyebiliriz. *Küçük* sözcüğü köpek yavrusu anlamında, Azerbaycan, Kırgız ve Uygur Türkçelerinde *küçük*, Başkurt Türkçesinde *kösök*, Kazak Türkçesinde *küşik*, Tatar Türkçesinde *köçik*, Türkmen Türkçesinde ise *gücük* biçiminde kullanılmaktadır.

3.2. “Küçürek Öykü” Teriminin Yapısı

Küçürek öykü teriminin yapısı ile ilgili açıklamaya geçmeden önce, kısaca terimin ortaya çıkış öyküsünü anlatmak istiyorum. Yaklaşık 8-9 yıl önce idi. Prof. Dr. Ramazan Korkmaz ile, çok zaman baş başa kalıp sohbet etme fırsatı bulduğumuz mutlak öğlen yemeklerinden birinde idik.

Söz kısa öyküden açılmıştı. Ramazan Korkmaz; “Bu tür, yeni yeni geliyor ve Türkiye’de çok fazla yaygınlaşmadı henüz. Batılılar bu anlatı türüne “*short short story, flash-fiction, sudden fiction*” diyorlar. Bizde “*kısa, çok kısa öykü*” deniyor ama bunun için ayrı bir terim kullansak çok iyi olacak” dedi. Ben de, yapısını açıklayarak “*küçürek öykü*” terimini önerdim. Ramazan Korkmaz bana ; “*sen uygundur diyorsan, bundan sonraki çalışmalarında ve öğrencilerime yaptıracağım çalışmalarda bu terimi kullanacağım, sorumluluğu sana ait*” dedi. O günden sonra önce Ramazan Korkmaz ve öğrencileri, ardından başkaları bu terimi kullandı, “*Hece-Öykü- Dergisinin* 19 ve 20. Sayıları “*Küçürek Öykü Dosyası*” olarak yayınladı, ICANAS-2007’de *Küçürek Öykü Paneli* yapıldı ve terim giderek yaygınlaşıp benimsendi. Prof. Dr. Ramazan Korkmaz ve Mutlu Deveci tarafından” *Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür: Küçürek Öykü*” adlı bir kitap yayımlandı. Ardından yine 2011 yılında Prof. Dr. Ramazan Korkmaz ve Ardahan

Üniversitesindeki bilim adamlarının öncülüğünde bir “Uluslararası Küçürek Öykü Sempozyumu” düzenlendi. Dolayısıyla küçürek öykü teriminin iki sorumlusundan biri olarak, bu terim üzerinde bir yazı kaleme almak da bana düştü.

Bilindiği gibi Türkçede, öteden beri “*kısa hikâye/kısa öykü*” terimi kullanılmakta idi. Bu terim, geleneksel öykü türünün kendi içindeki kısalığını belirtmek için kullanılabilir. Ancak geleneksel öykü türünden farklı nitelikleri bulunan ve “*daha kısa*” olan bu yeni anlatı türünü, özel anlamlı yeni bir terimle karşılamak daha uygun olurdu. Seçilecek terimin, söz konusu yeni anlatı türünü, nitelikleri ve metin özellikleriyle ifade edebilecek, zihinde yarattığı kavram alanı itibariyle de konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak bir sözcük olması gerekirdi.

Türkçede mukayese yapan +*rAk* biçiminde bir isimden isim yapma eki var. Bu ek tarihî metinlerimizde ve çağdaş Türk lehçelerinin bir bölümünde işlek olarak kullanılmaktadır. +*rAk* eki, geldiği kelimeyi, benzerleriyle mukayese ederek daha iyi, daha kötü, daha büyük ya da daha küçük anlamı katmaktadır. *Kamus-ı Türkî*'de *küçürek* sözcüğü yer almakta ve “*Az veya oldukça küçük, az daha küçük, küçükçe*” biçiminde açıklanmaktadır. Biz de, bu çok kısa anlatı türü için, *Kamus-ı Türkî*'deki bu sözcüğün anlamını dikkate alarak “*küçürek öykü*” terimini kullanmanın uygun olacağını düşündük. *Küçük+çük>küçücük* örneğinde olduğu gibi, *küçük+rek>küçürek* sözcüğünde de ekleşme sırasında *küçük* sözcüğünün sonundaki *k* sesi düşmekte ve *küçürek* yapısı oluşmaktadır. *Küçük* sözcüğünün Türkiye Türkçesindeki birinci anlamı; “*boyutları benzerlerinden ufak olan*”dır. Küçürek öykünün ilk ve en belirgin özelliği de benzerlerinden daha kısa oluşudur. Bu temel anlamı ifade etmek üzere, “*küçürek*” sözcüğü seçilmiş ve böylece, anlam itibariyle, “*kısa öykü*”den “*daha kısa, daha küçük*” olan, yani Batılıların “*short short story, flash-fiction*” dedikleri anlatı türünü karşılayan bir terim oluşturulmuştur.

Küçürek sözcüğünün, terimleşmesinde ve tutunmasında, sözcüğün anlatılmak istenen kavramın temel niteliğini çağrıştırmaması, genel dilde fazla kullanılmaması, sahip olduğu söyleyiş kolaylığı ve estetiği etkili olmuştur.

KAYNAKÇA

- CAFEROĞLU Ahmet, **Kitabü'l-İdrak li-Lisani'l-Etrak**, Evkaf Matbaası, İstanbul, 1931.
- GÜLENSOY Tuncer, **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Kökenli Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 2007.
- KARAAĞAÇ Günay, **Türkçe Verintiler Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 2008.
- KORKMAZ Ramazan-DEVECİ Mutlu, **Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür: Küçürek Öykü**, Grafiker Yay., Ankara, 2011.
- KORKMAZ Zeynep, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 2003.
- NİŞANYAN Sevan, **Sözlerin Soyağacı**, Adam Yay., İstanbul, 2002.
- SERTKAYA Osman Fikri, “Kiçig, Küçük ve Bedük Kelimeleri İle Türevlerinin Etimolojileri”, **Türk Dili**, Mayıs, S. 713, s. 409-416.
- Şemseddin Sami, **Kamus-ı Türkî** (Haz. Paşa Yavuzarslan), TDK Yay., Ankara 2010.
- Türkçe Sözlük**, TDK Yay., Ankara, 2005.